

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»
Кафедра психіатрії, медичної та спеціальної психології

Савенкова І.І.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА
ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

«КЛІНІЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої

освіти спеціальності 053 Психологія

спеціалізації «Клінічна та реабілітаційна психологія»

Одеса – 2022

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради

*Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»*

(Протокол № 2 від 28 вересня 2022 р.)

Автор:

Савенкова І.І., завідувач кафедри психіатрії, медичної та спеціальної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», доктор психологічних наук, професор

Рецензенти:

Омелянович В.М., доктор психологічних наук, професор кафедри медичної психології Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П.Л.Шупика.

Вдовиченко О.В., доктор психологічних наук, професор, в.о.декана соціально-гуманітарного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського».

Методичні рекомендації містять систематизоване викладання навчальної дисципліни, завдання до практичних занять та виконання самостійної роботи здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія; висвітлюють загальні й окремі питання клінічної психології відповідно до нових стандартів навчальної програми.

Подано анотацію дисципліни, вимоги до знань і вмінь здобувачів, набутих у процесі вивчення дисципліни; плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, рекомендовану літературу, індивідуальні навчально-дослідні завдання.

ЗМІСТ

Навчально-тематичний план дисципліни.....	3
Вступ.....	4
Анотація навчальної дисципліни.....	5
Опис навчальної дисципліни.....	8
Плани практичних занять та завдання до самостійної роботи	9
Технологічна карта дисципліни.....	13
Самостійна робота.....	15
Індивідуальні навчально-дослідні завдання.....	16
Критерії оцінювання.....	17
Засоби діагностування результатів навчання.....	21
Питання до екзамену	21
Тести для самоперевірки.....	23
Рекомендована література.....	29

Навчально-методичний план дисциплін

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усь го	у тому числі				усь ого	у тому числі			
		л	п	інд.	с.р.		л	п	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1.	Теоретико-методологічні засади клінічного психології.									
Тема 1. Загальні поняття та терміни в клінічній психології.	15	2	2	1	10	15	2	2	1	10
Тема 2. Психологічний супровід діагностичного та терапевтичного процесу.	21	2	8	1	10	21	2	2	1	16
Разом за змістовим модулем 1	36	4	10	2	20	36	4	4	2	26
Змістовий модуль 2.	Психологія дизонтогеній та види дизонтогенезу.									
Тема 3. Поняття дизонтогенії та основні види дизонтогенезу.	12	1	2	2	7	12	1	1	2	8
Тема 4. Патохарактерологі чне формування особистості	12	1	2	2	7	12	1	1	2	8
Разом за змістовим модулем 2	24	2	4	4	14	24	2	2	4	16
Змістовий модуль 3.	Психологія поведінки відхилення.									

Тема 5. Психологічна характеристика поведінки відхилення.	15	2	3	2	8	15	2	2	2	9
Тема 6. Фактори формування розладів поведінки	15	2	3	2	8	15	2	2	2	9
Разом за змістовим модулем 3	30	4	6	4	16	30	4	4	4	18
Усього годин	90	10	20	10	50	90	10	10	10	60

Вступ

Методичні рекомендації призначені для студентів спеціальності 053 «Психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти, які навчаються за ОПП «Клінічна та реабілітаційна психологія», у якості допомоги при підготовці до практичних занять та виконання самостійної роботи з дисципліни «Клінічна психологія».

Методичні рекомендації розроблені на підставі Закону України «Про вищу освіту», Положення про організацію освітнього процесу у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», Положення про порядок подання навчально-методичних видань у державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського».

Методичні рекомендації містять рекомендації до виконання практичних занять та самостійної роботи здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія; навчально-методичний план дисципліни, анотацію навчальної дисципліни; план практичних занять та завдання до самостійної роботи; технологічну карту дисципліни; індивідуальне навчально-дослідне завдання; критерії оцінювання за різними видами роботи, критерії оцінювання поточного та підсумкового контролю; засоби діагностування результатів навчання; питання до екзамену; тестові завдання для перевірки знань; рекомендовану літературу.

Сподіваємося, що методичні рекомендації допоможуть студентам успішно підготуватися до практичних занять та засвоїти матеріал для самостійного опрацювання.

Анотація навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Клінічна психологія»: надання здобувачам уявлення щодо основ спеціальних знань у галузі клінічної психології зі змістом дослідницької та практичної діяльності практичних психологів у відповідності до вимог роботи психолога у клініці; ознайомлення з предметом, об'єктом, базовими категоріями, методологією клінічної психології, завданнями, принципами, формами й методами соціально – психологічного впливу на свідомість особистості майбутнього психолога та підготовка майбутніх фахівців до роботи з клієнтами та пацієнтами у клініці; вивчення функцій та специфіки роботи психолога у клініці; поглибленого розуміння теоретико-методологічних засад клінічної психології; розуміння психології дизонтогенії, психології поведінки відхилення, особливостей психологічного супроводу діагностичного та терапевтичного процесу.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Клінічна психологія» здобувачі мають опанувати знання з таких навчальних дисциплін, як «Анатомія та фізіологія людини», «Психофізіологія», «Загальна психологія».

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

ПРН7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у письмовій та усній формах, брати участь у фахових дискусіях державною мовою.

ПРН11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

ПРН12. Здійснювати моніторинг виконання індивідуальної програми реабілітації осіб з особливими потребами (програми психологічного

супроводу особи). Здійснювати аналіз результатів виконання індивідуальної програми реабілітації осіб з особливими потребами (програми психологічного супроводу особи).

Очікувані результати вивчення дисципліни: У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен **знати:** теоретичні основи клінічної психології; порушення психічних процесів полімодального генезу; особливості порушення пізнавальних, емоційних та вольових процесів при органічних ураженнях ЦНС та психічних захворюваннях;

формування умінь та навичок у студентів-магістрів підбирати методи, засоби, форми психодіагностики та психологічного супроводу осіб із особливими потребами; підвищувати рівень своєї компетентності як особистості та фахівця.

Інтегральна компетентність.

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій і методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, здатністю надання професійної допомоги особистості, яка опинилась у складних життєвих ситуаціях.

Загальні компетентності:

ЗК 01. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 04. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 05. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

Спеціальні компетентності:

СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.

СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

СК 13. Здатність визначати ефективність виконання індивідуальної програми реабілітації осіб з особливими потребами (програми психологічного супроводу особи).

Міждисциплінарні зв'язки: «Анатомо-фізіологічна основа ЦНС», «Патопсихологія та основи психіатрії», «Психодіагностика психічних розладів та їх реабілітація», «Психологічний супровід осіб із особливими потребами».

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Статус дисципліни: Обов'язкова	
Змістових модулів – 3	ОПП «Клінічна та реабілітаційна психологія» Спеціальність 053 Психологія	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – розробка плану дослідження (за вибором)		1-й	1-й
Загальна кількість годин - 90		Семестр	
		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 0,5 самостійної роботи студента – 1,5	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Лекції	
		10 год.	10 год
		Практичні, семінарські	
		20 год.	10 год
		Самостійна робота	
		50 год.	60 год
		Індивідуальні завдання:	
		10 год.	10 год
Вид контролю:			
екзамен	екзамен		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 33% : 67%

для заочної форми навчання – 17% : 83%

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теми практичних занять

№ теми	Назва теми	Кількість годин	
1	<i>Семінар</i> «Загальні поняття та терміни в клінічній психології»	2	1
2	<i>Круглий стіл</i> «Психологічний супровід діагностичного та терапевтичного процесу»	8	1
3	<i>Семінар</i> «Поняття дизонтогенії та основні види дизонтогенезу»	6	4
4	<i>Семінар</i> «Патохарактерологічне формування особистості»	8	4
5	<i>Семінар</i> «Психологічна характеристика поведінки відхилення»	4	2
6	<i>Семінар</i> «Фактори формування розладів поведінки»	1	1
	Разом	20	10

Практичне заняття 1

Семінар «Загальні поняття та терміни в клінічній психології»

Форма організації на занятті:

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:

1. Предмет, задачі та методи дисципліни «Клінічна психологія».
2. Історичний нарис розвитку клінічної психології.
3. Основні поняття у клінічній психології.
4. Загальні принципи функціонування мозку людини.
5. Методологічні принципи клінічної психології.
6. Методи психологічного дослідження у клініці.

Обов'язкове практичне завдання:

Робота в малих групах.

1. Дати характеристику методологічним особливостям клінічної психології як галузі психології.

2. Скласти таблицю щодо предмета, завдання та структури порушень пізнавальних психічних процесів при органічних ураженнях ЦНС та психічних захворюваннях; провести диференціацію таких станів.

Результати доповісти на практичному занятті.

Рекомендова література:

[1], [3], [5], [7], [9], [10], [12].

Практичне заняття 2

Круглий стіл «Психологічний супровід діагностичного та терапевтичного процесу»

Форма організації на занятті:

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:

1. Психологія діагностичного процесу. Характеристика. Функції психолога у клініці на етапі діагностичного процесу.

2. Психологія терапевтичного процесу. Характеристика. Функції психолога у клініці на етапі терапевтичного процесу.

Обов'язкове практичне завдання:

Робота в малих групах.

1. Скласти таблицю структурних компонентів психологічного діагностичного процесу у клініці.

2. Порівняти основні наукові підходи щодо вивчення психодіагностики на етапі діагностичного та терапевтичного процесу.

3. Скласти таблицю складових психологічного терапевтичного процесу.

Результати доповіді на практичному занятті.

Рекомендова література:

[2], [4], [5], [6], [8], [10], [13].

Практичне заняття 3

Семінар «Поняття дизонтогенії та основні види дизонтогенезу»

Форма організації на занятті:

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:

- 1.Регресія, ретардація, асинхронія, форми прояву.
- 2.Види асинхроній, характеристика.
- 3.Основні прояви асинхронній.
- 4.Основні категорії дітей із особливими потребами.
- 5.Співвідношення соціального та біологічного у виникненні психічних порушень у дітей. 6.Психологічна характеристика дітей при різних формах дизонтогеній.
- 7.Психологічні особливості дітей із особливими потребами інтелекту.

Обов'язкове практичне завдання:

Питання для дискусії робота в малих групах:

1. Дати характеристику формам перебігу дизонтогеній.
2. Порівняти основні психологічні структурні компоненти прояву різних форм дизонтогеній. Стисло обґрунтуйте свою відповідь.
3. Розробити структурно-логічну схему розвитку дизонтогеній у дітей.
- 4.Розробити порівняльну таблицю психологічної характеристики дітей при різних формах дизонтогеній.

Результати доповіді на практичному занятті.

Рекомендова література:

[2], [3], [5], [7], [8], [10], [14].

Практичне заняття 4

Семінар «Патохарактерологічне формування особистості»

Форма організації на занятті:

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:

1. Психопатія як дизонтогенія емоцій, характеристика, класифікація, форми прояву.
2. Дисгармонічний психічний розвиток.
3. Дисгармонічний та психогенно-обумовлений інфантилізм.
4. Синдром раннього дитячого аутизму.
5. Патохарактерологічне формування особистості.

Обов'язкове практичне завдання:

Питання для дискусії (робота в малих групах)

1. Дати характеристику психологічних відмінностей між проявом різних форм психопатій (зробити таблицю)
2. Проаналізувати психологічні особливості перебігу психопатій, розробити психологічний інструментарій та реабілітаційні заходи.

Результати доповісти на практичному занятті.

Рекомендова література:

[1], [2], [5], [6], [8], [11], [12].

Практичне заняття 5

Семінар «Психологічна характеристика поведінки відхилення»

Форма організації на занятті:

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:

1. Поняття поведінки відхилення.
2. Критерії відмежовування патологічних форм девіантної поведінки від непатологічних.
3. Клініко-фізіологічні основи поведінки відхилення.
4. Патохарактерологічні реакції у дітей та підлітків, характеристика.
5. Психогенне патохарактерологічне формування особистості.
6. Диференціація психопатій та патохарактерологічних форм особистості.

Обов'язкове практичне завдання:

Питання для дискусії (робота в малих групах):

1. Розробити порівняльну таблицю прояву різних форм прояву поведінки відхилення.
2. Розробити критерії психодіагностики патологічних та непатологічних форм девіантної поведінки (скласти порівняльну таблицю).

Результати доповісти на практичному занятті.

Рекомендова література:

[1], [2], [5], [6], [8], [11], [12].

Практичне заняття 6

Семінар «Фактори формування розладів поведінки»

Форма організації на занятті:

Психодіагностика порушень пізнавальних психічних процесів та розробка відповідних реабілітаційних заходів:

1. Фактори формування розладів поведінки.

2. Соціально-психологічні фактори поведінки відхилення.
3. Поняття адиктивної поведінки.
4. Психологічні особливості осіб із адитивною поведінкою.
5. Основні форми поведінки відхилення.
6. Сексуальні девіації, характеристика.

Обов'язкове практичне завдання:

Підготовка психодіагностичного інструментарію та реабілітаційних заходів:

1. Розробити алгоритм психодіагностичного дослідження осіб із розладами поведінки.
2. Провести психодіагностику, обробку та інтерпретацію отриманих результатів дослідження.
3. Розробити напрямки та програму реабілітаційних заходів осіб із адитивною поведінкою.
4. Розробити напрямки та програму реабілітаційних заходів осіб із сексуальними девіаціями.

Рекомендова література:

[1], [2], [5], [6], [8], [11], [12].

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Форма організації на занятті	Обов'язкове практичне завдання	Термін виконання
<p><i>Семінар</i> «Загальні поняття та терміни в клінічній психології»</p>	<p><i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Предмет, задачі та методи дисципліни “Клінічна психологія”; 2. Історичний нарис розвитку клінічної психології. 3. Основні поняття. 4. Загальні принципи функціонування мозку людини. 5. Методологічні принципи клінічної психології. 6. Методи психологічного дослідження у клініці.</p>	<p>Робота в малих групах. 1. Дати характеристику методологічних особливостей клінічної психології як галузі психології. 2. Скласти таблицю щодо предмета, завдання та структури порушень пізнавальних психічних процесів при органічних ураженнях ЦНС та психічних захворюваннях; провести диференціацію таких станів. Результати доповіді на практичному занятті.</p>	<p>На прак. занятті</p>
<p><i>Круглий стіл</i> «Психологічний супровід діагностичного та терапевтичного процесу»</p>	<p><i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Психологія діагностичного процесу. Характеристика. Функції психолога у клініці на етапі діагностичного процесу. 2. Психологія терапевтичного процесу. Характеристика. Функції психолога у клініці на етапі терапевтичного процесу.</p>	<p>Робота в малих групах. 1. Скласти таблицю структурних компонентів психологічного діагностичного процесу у клініці. 2. Порівняти основні наукові підходи щодо вивчення психодіагностики на етапі діагностичного та терапевтичного процесу. 3. Скласти таблицю складових психологічного терапевтичного процесу.</p>	<p>До наступ. практ. заняття</p>
<p><i>Семінар</i> «Поняття дизонтогенії та основні види дизонтогенезу»</p>	<p><i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Регресія, ретардація, асинхронія, форми</p>	<p>Питання для дискусії робота в малих групах: 1. Дати характеристику формам перебігу дизонтогеній. 2. Порівняти основні</p>	<p>На прак. занятті</p>

	<p>прояву.</p> <p>2.Види асинхроній, характеристика.</p> <p>3.Основні прояви асинхронній.</p> <p>4.Основні категорії дітей із особливими потребами.</p> <p>5.Співвідношення соціального та біологічного у виникненні психічних порушень у дітей.</p> <p>6.Психологічна характеристика дітей при різних формах дизонтогеній.</p> <p>8.Психологічні особливості дітей із особливими потребами інтелекту.</p>	<p>психологічні структурні компоненти прояву різних форм дизонтогеній. Стисло обґрунтуйте свою відповідь.</p> <p>3. Розробити структурно-логічну схему розвитку дизонтогеній у дітей.</p> <p>4.Розробити порівняльну таблицю психологічної характеристики дітей при різних формах дизонтогеній.</p>	
<p><i>Семінар</i> «Патохарактерологічне формування особистості»</p>	<p><i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i></p> <p>1.Психопатія як дизонтогенія емоцій, характеристика, класифікація, форми прояву.</p> <p>2.Дисгармонічний психічний розвиток.</p> <p>3.Дисгармонічний та психогенно-обумовлений інфантилізм.</p> <p>4.Синдром раннього дитячого аутизму.</p> <p>5.Патохарактерологічне формування особистості.</p>	<p>Питання для дискусії (робота в малих групах)</p> <p>1. Дати характеристику психологічних відмінностей між проявом різних форм рсихопатій (зробити таблицю)</p> <p>2.Проаналізувати психологічні особливості перебігу психопатій, розробити психологічний інструментарій та реабілітаційні заходи.</p>	<p>До наступ. практи. заняття</p>
<p><i>Семінар</i> «Психологічна характеристика поведінки відхилення»</p>	<p><i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i></p> <p>1.Поняття поведінки відхилення.</p> <p>2.Критерії відмежування патологічних форм девіантної поведінки від непатологічних.</p> <p>3.Клініко-фізіологічні основи поведінки</p>	<p>Питання для дискусії (робота в малих групах):</p> <p>1.Розробити порівняльну таблицю прояву різних форм прояву поведінки відхилення.</p> <p>2. Розробити критерії психодіагностики патологічних та непатологічних форм девіантної поведінки (скласти порівняльну таблицю).</p>	<p>До наступ. практи. заняття</p>

	<p>відхилення.</p> <p>4.Патохарактерологічні реакції у дітей та підлітків, характеристика.</p> <p>5.Психогенне патохарактерологічне формування особистості.</p> <p>6.Диференціація психопатій та патохарактерологічних форм особистості.</p>		
<p>Семинар «Фактори формування розладів поведінки»</p>	<p><i>Психодіагностика порушень пізнавальних психічних процесів та розробка відповідних реабілітаційних заходів:</i></p> <p>1.Фактори формування розладів поведінки.</p> <p>2.Соціально-психологічні фактори поведінки відхилення.</p> <p>3.Поняття адиктивної поведінки.</p> <p>4.Психологічні особливості осіб із адитивною поведінкою.</p> <p>5.Основні форми поведінки відхилення.</p> <p>6.Сексуальні девіації, характеристика.</p>	<p>Підготовка психодіагностичного інструментарію та реабілітаційних заходів:</p> <p>1.Розробити алгоритм психодіагностичного дослідження осіб із розладами поведінки.</p> <p>2.Провести психодіагностику, обробку та інтерпретацію отриманих результатів дослідження.</p> <p>3. Розробити напрямки та програму реабілітаційних заходів осіб із адитивною поведінкою.</p> <p>4. Розробити напрямки та програму реабілітаційних заходів осіб із сексуальними девіаціями.</p>	<p>До наступ. практ. заняття</p>

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна	Кількість годин заочна	Форми контролю
1	Загальні поняття та терміни в клінічній психології	10	10	групова співбесіда усне опитування, перевірка
2	Психологічний супровід діагностичного та терапевтичного процесу	10	16	

3	Поняття дизонтогенії та основні види дизонтогенезу	7	8	практичних завдань, екзамен
4	Патохарактерологічне формування особистості	7	8	
5	Психологічна характеристика поведінки відхилення	8	9	
6	Фактори формування розладів поведінки	8	9	
	Разом	50	60	

Індивідуальні навчально-дослідні завдання (план дослідження)

№ з/п	Тематика	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Загальні поняття та терміни в клінічній психології	1	1
2	Психологічний супровід діагностичного та терапевтичного процесу	1	1
3	Поняття дизонтогенії та основні види дизонтогенезу	2	2
4	Патохарактерологічне формування особистості	2	2
5	Психологічна характеристика поведінки відхилення	2	2
6	Фактори формування розладів поведінки	2	2
	Разом	10	10

ЗДОБУВАЧ ПРИ ВИКОНАННІ ІНДЗ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, НЕ ДОПУСКАТИ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Види академічного плагіату:

- копіювання;
- перефразування;
- компіляція;
- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;
- подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт, есеїв тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

Критерії оцінювання

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні заняття	0 балів	Здобувач не бере участі в практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; дає неправильну відповідь на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1 бал	Здобувач виконує більшість завдань практичних занять і самостійної роботи; в цілому відповідає на поставлені запитання, але не в змозі переконливо аргументувати свої відповіді, помиляється у використанні понятійного апарату.
	2 бали	Знання здобувача є достатньо повними, студент самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичні завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконуючи практичні завдання. Виконані завдання у цілому відповідають вимогам, хоча мають незначні огріхи.
	3 бали	Здобувач виконує всі завдання практичних занять і домашньої/самостійної роботи; демонструє глибокі знання, дає повні та детальні відповіді на питання під час усного і письмового опитування; бере активну участь у обговоренні питань, користується додатковою науковою літературою;

		самостійно опрацьовує першоджерела, щоб виконати додаткові завдання; вміє сформулювати своє ставлення до певної проблеми, теми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; активно, вміло працює в парі/групі/команді; здатний публічно представити матеріал.
Самостійна робота	0 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	1 бал	Здобувач володіє знаннями, демонструє відповідні результати навчання, використовує їх у нестандартних ситуаціях, але допускає помилки; з похибками виконує та аналізує практичні завдання.
	2 бали	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання: розробка плану дослідження (за вибором)	0 балів	Завдання не виконано. Не зараховуються роботи, які є плагіатом або передруком з мережі Інтернет.
	1...3 балів	Завдання виконано формально, без виокремлення практичної, емпіричної частини дослідження плану.
	4...6 балів	Завдання виконано з творчим підходом, містить розділ теоретико-методологічної частини дослідження, програми дослідження,

		обґрунтування використання психодіагностичного інструментарію.
	7...9 балів	Завдання виконано, але всі розділи плану дослідження не розкрито в повному обсязі. Присутні помилки в розрахунках емпіричної частини дослідження, без достовірності отриманих результатів дослідження.
	10..12	Завдання виконано на належному рівні, але не простежується творчого підходу до написання бізнес-плану. Є огріхи в захисті роботи.
	13..14	Завдання виконано з творчим підходом, містить нешаблонні фрази, розгорнуте, цікаве, відрізняється власними роздумами, висновками, представлено з допомогою внесення до плану методів математичної обробки результатів дослідження, що забезпечує надійність та валідність дослідження.
Письмова робота	0..1 балів	Здобувач не менше ніж на 30% контрольних завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань
	2 бали	Здобувач не менше ніж на 50% контрольних завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань
	3 бали	Здобувач на 51% - 70% контрольних завдань надав правильну відповідь – середній рівень знань
	4 бали	Здобувач на 71% - 90% контрольних завдань надав правильну відповідь – достатній рівень знань
	5 балів	Здобувач на 91% - 100% контрольних завдань надав правильну відповідь – високий рівень знань

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

Для навчальної дисципліни «Патопсихологія та основи психіатрії» за навчальним планом передбачено підсумковий контроль у формі екзамену, на який у структурі оцінювання відводиться 20 балів. Кількість балів здобувач отримує за оцінкою кожного з трьох питань білету усного екзамену. Здобувач може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів (не менше 40). Накопичені здобувачем бали протягом вивчення навчальної дисципліни не анулюються, а додаються. Оцінка на екзамені не може бути меншою за кількістю накопичених ним балів:

Бали	Критерії
0 балів	Здобувач не відповідає на запитання.
1-5 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; використовує елементарні прийоми виконання практичного завдання.
6-10 балів	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; виконує частину практичного завдання.
11-15 балів	Здобувач надає відповіді на запитання в цілому правильні, але здобувач припускається помилок у визначеннях. Здобувач робить власні висновки, наводить приклади практичного використання; виконує практичне завдання з незначними огріхами.
16-20 балів	Здобувач надає відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання; відповідаючи, здобувач розмірковує, робить власні висновки виконує правильно практичне завдання.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання у сфері юридичної психології . При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних

	завдань.
Добре (82-89 В)	Здобувач вільно володіє навчальним матеріалом і науково-понятійним апаратом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, аргументовано висловлює свої думки, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач у сфері юридичної психології, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.
Добре (74-81 С)	Здобувач добре володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо форм юридичної психології при заданій зміні вихідних параметрів. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу. Виконує завдання із допустимою кількістю грубих помилок. Виявляє базові знання: має загальні уявлення про систему, структуру, функції та інструменти юридичної психології. На задовільному рівні володіє термінологією, може аналізувати, порівнювати і робити висновки, але відповіді мало аргументовані, неповно обґрунтовані висновки, допускає ряд серйозних помилок при узагальненні та інтерпретації основних закономірностей, фактів та явищ, зміст окремих питань викладає частково, непослідовно, відповідь виявляє прогалини у знаннях. Не виявляє творчості у вирішенні навчально-виховних ситуацій, нестандартні ситуації викликають значні труднощі; здебільшого не має власної позиції
Задовільно (60-63 E)	Здобувач опанував навчальний матеріал в мінімально допустимому обсязі, передбачений програмою навчальної дисципліни. Відповіді неточні або мало аргументовані, з порушенням послідовності викладання. При розкритті теоретичних положень припускається серйозних помилок, неточності у розумінні та інтерпретації основних

	закономірностей. Має практичні навички, достатні для виконання завдань на рівні мінімально допустимих вимог. При вирішенні завдань виконує роботу за зразком (практичним коментарем), але не розуміє достатньою мірою мету роботи, не вміє самостійно робити узагальнюючий висновок. Виконує завдання зі значною кількістю грубих помилок.
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач недостатньо володіє начальним матеріалом (менше, ніж половина обсягу навчального матеріалу), знання фрагментарні, під час відповіді припускається суттєвих помилок, не може викласти зміст основних положень, не вміє самостійно робити узагальнюючий висновок, необхідні практичні уміння роботи не сформовані, принципові помилки в ході виконання завдань, не може самостійно виконати роботу. Здобувач демонструє недостатній рівень навчальних результатів за заданими стандартами по деяких складових навчальної програми з дисципліни, що свідчить про необхідність їх доопрацювання та повторного складання контрольних заходів.
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач не володіє навчальним матеріалом передбачений програмою навчальної дисципліни, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань, не усвідомлює мету вивчення дисципліни, відсутні практичні уміння та навички, не вміє орієнтуватися під час розв'язання практичних завдань, більшість навчальних завдань не виконано. Здобувач демонструє повну відсутність навчальних результатів за заданими стандартами по всіх складових навчальної програми з дисципліни, що свідчить про необхідність повторного вивчення курсу.

Засоби діагностування результатів навчання

Оцінювання: індивідуальне опитування, колективна співбесіда, перевірка виконання практичних завдань, письмове опитування, презентація результатів самостійної роботи, екзамен. Демонстрування результатів навчання: дискусія, усні доповіді, робота в парах, круглий стіл, презентація результатів самостійної роботи.

Питання до екзамену

1. Загальні поняття та терміни в клінічній психології.
2. Предмет, задачі та методи дисципліни “Клінічна психологія”.
3. Історичний нарис розвитку клінічної психології.
4. Основні поняття у клінічній психології.
5. Загальні принципи функціонування мозку людини.
6. Методологічні принципи клінічної психології.
7. Методи психологічного дослідження у клініці.
8. Психологічний супровід діагностичного та терапевтичного процесу.
9. Психологія діагностичного процесу.
10. Психологія терапевтичного процесу.
11. Поняття дизонтогенії та основні види дизонтогенезу.
12. Регресія, ретардація, асинхронія, форми прояву.
13. Види асинхроній, характеристика.
14. Основні прояви асинхроній.
15. Основні категорії дітей із особливими потребами.
16. Співвідношення соціального та біологічного у виникненні психічних порушень у дітей.
17. Психологічна характеристика дітей при різних формах дизонтогеній.
18. Психологічні особливості дітей із особливими потребами інтелекту.
19. Патохарактерологічне формування особистості.
20. Психопатія як дизонтогенія емоцій, характеристика, класифікація, форми прояву.
21. Дисгармонічний психічний розвиток.
22. Дисгармонічний та психогенно-обумовлений інфантилізм.
23. Синдром раннього дитячого аутизму.
24. Патохарактерологічне формування особистості.

25. Психологічна характеристика поведінки відхилення.
26. Поняття поведінки відхилення.
27. Критерії відмежовування патологічних форм девіантної поведінки від непатологічних.
28. Клініко-фізіологічні основи поведінки відхилення.
29. Патохарактерологічні реакції у дітей та підлітків, характеристика.
30. Психогенне патохарактерологічне формування особистості.
31. Диференціація психопатій та патохарактерологічних форм особистості.
32. Фактори формування розладів поведінки.
33. Соціально-психологічні фактори поведінки відхилення.
34. Поняття адиктивної поведінки.
35. Психологічні особливості осіб із адитивною поведінкою.
36. Основні форми поведінки відхилення.
37. Сексуальні девіації, характеристика.
38. Взаємозв'язок клінічної психології з іншими науками.
39. Етика в клінічній психології, основні моделі, характеристика.
40. Психосоматична єдність людини, характеристика складових компонентів.
41. Характеристика психопатологічних синдромів.
42. Психомоторне збудження, характеристика.
43. Диференціація прояву порушень сприймання при органічних ураженнях ЦНС та психічних захворюваннях.
44. Диференціація прояву порушень мислення при органічних ураженнях ЦНС та психічних захворюваннях.
45. Диференціація прояву порушень пам'яті при органічних ураженнях ЦНС та психічних захворюваннях.
46. Диференціація прояву порушень уваги при органічних ураженнях ЦНС та психічних захворюваннях.

47. Диференціація прояву порушень свідомості при органічних ураженнях ЦНС та психічних захворюваннях.
48. Диференціація прояву порушень емоцій при органічних ураженнях ЦНС та психічних захворюваннях.
49. Диференціація прояву порушень вольових процесів при органічних ураженнях ЦНС та психічних захворюваннях.
50. Психологічні особливості прояву токсикоманії та наркоманії.
51. Психопатизація, особливості перебігу.
52. Основні форми прояву поведінки відхилення, характеристика.
53. Критерії відмежування патологічних форм девіантної поведінки від непатологічних.
54. Характеристика перебігу психопатій.
55. Характеристика основних типів неправильного виховання, що впливають на прояви психопатії.
56. Основні прояви психічної деривації.
57. Порушення психічних процесів та розлади особистості при епілептичній хворобі.
58. Психосимптоматика хронічних неінфекційних захворювань у дітей.
59. Психосоматичні аспекти болю, характеристика.
60. Основні групи психологічних факторів впливу у перебігу соматичних розладах.

ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади клінічного психології.

1. Клінічна психологія має предметом вивчення:

- А) закономірності розвитку психічних явищ;
- Б) свідомість людини;
- В) психічні процеси;
- Г) психічну діяльність людини.

2. Була узагальнена система міркувань і дій, які використовують при реалізації експериментального методу у клінічній психології:

- А) Готтсданкерем;
- Б) Поппером;
- В) Вундтом;
- Г) Лурія.

3. Перші уявлення про душу належать античному філософу:

- А) Сократу;
- Б) Платону;
- В) Арістотелю;
- Г) Геракліту.

4. Німецький зоолог Ернст Геккель сформулював:

- А) біоенетичний напрям;
- Б) соціоенетичну теорію;
- В) концепцію конверенції;
- Г) когнітивно-генетичну теорію.

5. Психодраму було засновано:

- А) Фрейдом;

Б) Адлером;

В) Юнгом;

Г) Морено.

6. Який пізнавальний процес забезпечує відображення мозком властивостей предметів чи явищ в цілому?

А) відчуття;

Б) сприймання;

В) пам'ять;

Г) мислення.

7. Який пізнавальний процес забезпечує опосередковане відображення мозком предметів чи явищ?

А) відчуття;

Б) сприймання;

В) пам'ять;

Г) мислення.

8. Когнітивна психотерапія в патопсихології виникла як один із напрямів:

А) поведінкової психотерапії;

Б) гуманістичної психотерапії;

В) раціональної психотерапії;

Г) психодинамічної психотерапії.

Змістовий модуль 2. Психологічний супровід діагностичного та терапевтичного процесу.

9. Загальна гіпербулія є проявом:

А) шизофренії

Б) епілепсії

В) туберкульозної інтоксикації

10. Хворий постійно надмірно витрачає сили й енергію на боротьбу з нереальними ворогами - це прояви:

- А) шизофренії
- Б) парафрентної психопатії
- В) параноїальної психопатії

11. Загальна гіпербулія не є проявом:

- А) маніакально-депресивного психозу
- Б) циклотимії
- В) шизофренії

12. Яке з наведених тверджень пояснює вивчення психіки в онтогенезі?

Онтогенез – це:

- А) розвиток психіки тварин, еволюція світу живих істот від найпростіших до людини;
- Б) цілісний індивідуальний процес становлення людини як організму, як свідомої суспільної істоти, як особистості;
- В) історичний розвиток суспільства;
- Г) вивчення психіки в розвитку.

13. Термін «біоетика» був запропонований:

- А) Поттером;
- Б) Хайдеггером;
- В) Доссе;
- Г) Юдіним.

14. Концепцію «органних неврозів» розробив:

- А) Френч;
- Б) Енгель;
- В) Вітковер;
- Г) Дойч.

15. Концепцію «органних неврозів» розробив:

- А) Френч;
- Б) Енгель;
- В) Вітковер;
- Г) Дойч.

16. Модель Гіппократа базується на принципі:

- А) «роби добре»;
- Б) ««не нашкодь»»;
- В) «дотримуйся обов'язку»;
- Г) «поважай права та переваги особистості».

Змістовий модуль 3. Психологія поведінки відхилення.

17. Тривога – це емоція:

- А) пов'язана з переживанням тривалих неприємностей;
- Б) спрямована на майбутнє, пов'язана з передбаченням можливих невдач;
- В) пов'язана з переживанням попередніх втрат та образ;
- Г) яка супроводжується переживаннями будь-якої негативної події.

18. Для депресивного хворого характерне:

- А) бліде маскоподібне обличчя;
- Б) багата виразна міміка обличчя;
- В) асиметрія у мімічних реакціях;
- Г) міміка скорботи.

19. Прискорена мова частіше характеризує:

- А) депресивного пацієнта;
- Б) хворого з іпохондричними переживаннями;
- В) тривожного пацієнта;
- Г) особу, яка демонструє поведінку симуляції.

20. Голосна мова найчастіше відмічається у:

- А) осіб астено-невротичного рівня;
- Б) хворих з елементами нав'язливості;
- В) хворих з іпохондричними переживаннями;
- Г) пацієнтів в гіпоманіакальному стані.

21. Адаптація пацієнта до умов стаціонару триває приблизно:

- А) близько 5 днів;
- Б) близько 2 тижнів;
- В) перші два дні госпіталізації;
- Г) 15 днів.

22. Поведінка агравації характеризується:

- А) свідомим відображенням симптомів відсутньої хвороби;
- Б) зменшенням симптомів хвороби;
- В) перебільшенням симптомів хвороби;
- Г) неусвідомленням симптомів хвороби.

23. В структурі внутрішньої картини хвороби виокремлюють наступні основні компоненти:

- А) сенситивний та емоційний;
- Б) емоційний та раціональний;
- В) емоційний, раціональний та мотиваційний;
- Г) сенситивний, емоційний, раціональний і мотиваційний.

24. Адаптивні механізми, які спрямовані на редукцію патогенної емоційної напруги, що охороняють від хворобливих почуттів та спогадів, а також від подальшого розвитку психологічних та фізіологічних порушень, називають:

- А) копінг-механізмами;
- Б) механізмами психологічного захисту;
- В) компенсаторними психологічними механізмами;
- Г) адаптивними психологічними реакціями.

25. Іпохондрія – це:

- А) хворобливо перебільшена турбота за своє здоров'я;
- Б) страх перед соціальними наслідками хвороби;
- В) небажання виліковуватися;
- Г) отримання користі від захворювання.

26. До “важких” відносять пацієнтів, які мають:

- А) епілептоїдні риси;
- Б) депресивні риси суїцидальною спрямованості;
- В) гіпертичні риси;
- Г) астено-невротичні риси.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бакаєв С.Д. Клінічна нейропсихологія: *навч. посібник*. К.: Вища шк., 2022. 220с.
2. Заболотна А.В. Нейропсихологія: *підручник*. К.: Вища шк., 2022. 398с.
3. Загорна Є.Є. Основи патопсихології: *навч. посібник*. К.: “Професіонал”, 2018. 200 с.
4. Савенкова І.І. Клінічна психологія: навчальний посібник. 3-е видання. Херсон: ООО «Айлант», 2021. 320с.
5. Савенкова І.І. Нейропсихологія: *навчально-методичний посібник*. Миколаїв: МНУ, 2021. 220с.
6. Савенкова І.І. Патопсихологія: *навч.-метод. посібник*. 2-е видання. Миколаїв: МНУ, 2020. 220с.

Допоміжна:

7. Чуєва С.К. Нейропсихологія: *методичні рекомендації*. К.: Вища шк., 2019. 98с.
8. Суманенко Т.М. Патопсихологія: *курс лекцій*. К.: Либідь, 2019. 216 с.
9. Савенкова І.І. Хронопсихологічне прогнозування перебігу захворювань у психосоматичних хворих: *Монографія*. К.: КУ ім. Б.Грінченка, 2019. 220с.
10. Savenkova I. The Psychology of Time: *tutorial*. Mykolaiv: Plion, 2020. 240s.
11. Savenkova I. Psychosomatics: *tutorial*. Mykolaiv: Plion, 2020. 180s.
12. Савенкова І.І. Хронопсихологічне прогнозування інтелекту дитини з особливими потребами // *Трансформаційні зміни особистості студентської молоді засобами професійної освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Наукове видання. – Миколаїв: ІЛІОН, 2018. – 47–49.*
13. Савенкова І.І. Хронопсихологічне прогнозування інтелекту дитини з особливими потребами. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2018. № 1 (19). С. 121–126.
14. Савенкова І.І. Дизонтогенез розумового розвитку дітей молодшого шкільного віку з позиції психології часу. *Технології розвитку інтелекту*. Том 3, № 4 (25), 2019.

Електронні ресурси

1. Savenkova Iryna Psychosomatic unity of human from the position of chronopsychology on the example of ischemic disorders and heart diseases.

Electronic Journal of General Medicine. 2019; 16(6):em157.

doi:10.29333/ejgm/114263 [Електронний ресурс]. URL:

<http://www.ejgm.co.uk/download/psychosomatic-unity-of-human-from-the-position-of-chronopsychology-on-the-example-of-ischemic-7563.pdf>

2. Savenkova Iryna Time Factor in Psychological profiling of information Technology specialists for Future Career success. *Journal of Environmental*

Treatment Techniques. 2019; Special Issue on Environment, Management and Economy, Pages: 1041-1045.

[Электронный ресурс]. URL:

<http://www.jett.dormaj.com/docs/Volume7/special%20issue/Time%20Factor%20in%20Psychological%20Profiling%20of%20Information%20Technology%20Specialists%20for%20Future%20Career%20Success.pdf>

3. Savenkova Iryna Chronopsychological forecast of nephrological diseases. EurAsianJournalofBioSciences, 14, 2411-2415 (2020) [Электронный ресурс].

URL: <http://www.ejobios.org/download/chronopsychological-forecast-of-nephrological-diseases-7796.pdf>

Навчальне видання

САВЕНКОВА І.І.

МЕТОДИЧНІ

РЕКОМЕНДАЦІЇ

ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИЗ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КЛІНІЧНА ПСИХОЛОГІЯ»